

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו בסעודה שלישית פרשת שמיני (פרה) תשע"ו לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקי"ג

בקונטרס ממעשה העגל, שהרי מחל להם הקב"ה ואמר להם סלחתי, שאחר כך נעשה משכן והשרה שכינתו ביניהם ע"כ.

היוצא מדברי התוספות הוא כי מעת שמחל הקב"ה לישראל על מעשה העגל, דהיינו מעת הקמת המשכן ועד שילוח המרגלים, לא היו ישראל נזופין, וחזרה רוח צפונית לנשב להם, ואם כן היו יכולים לקיים מצות מילה מזמן הקמת המשכן עד שילוח מרגלים. והא דאיתא בגמרא הנ"ל כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, צריך לומר דלאו דוקא נקט כל ארבעים שנה, שהרי מראש חודש ניסן שבו הוקם המשכן, עד כ"ט סיון שנשלחו המרגלים, חזרה רוח צפונית לנשב להם, אלא לפי שהוא פרק זמן קצר, על כן נקט הגמרא כל ארבעים שנה.

ועל פי דברי התוספות יתפרשו לנו באר היטב דברי המדרש, דזה הדבר קאי על המילה, דהנה מעת שחטאו ישראל בעגל עד הקמת המשכן היו ישראל נזופים, ולא נשבה להם רוח צפונית ולכן לא היתה יכולת בידם לקיים מצות מילה, ולזאת מיד בהקמת המשכן שנמחל להם על מעשה העגל, וחזרה רוח צפונית לנשב להם, חזר משה והזהירם לבל יתשללו מקיום מצות מילה כהלכתה, וזאת כוונת המדרש זה הדבר הוא המילה, כי ציווי זה נאמר

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה' (ט-ז). ובאור החיים הק' הביא מדרש (במדב"ר יב-ח) וז"ל, זה הדבר, מה הוא זה הדבר, על המילה, כמה דתימא וזה הדבר אשר מל יהושע (יהושע ה-ד). עכ"ד המדרש. וכתב עליו שדבריו סתומים וחתומים, דכי באותו יום מל אותם משה או באותו יום צוה על המילה. ופירש דכוונת המדרש על ערלת הלב שהוא דבר המבדיל בין ישראל לבין אביהם שבשמים, גם מרחיק אימתו מלבם, וצוה למול ערלת לבבם, ובזה יראה להם כבוד ה' עכ"ד. ברם פשטות דברי המדרש מוכיחים דקאי על מצות מילה ממש, כדליף לה בגזירה שוה מדברי הכתוב וזה הדבר אשר מל יהושע. ואם כן דברי המדרש צריכים ביאור, דמה מקום היה לצוותם ביום הקמת המשכן על מצות מילה, שהיו מצווים ועומדים עליה.

ובדברי יואל (בפרשתנו רכט). כתב לבאר, דאיתא בגמרא (יבמות עב.) במדבר מאי טעמא לא מהול וכו', משום דלא נשיב להו רוח צפונית [נוחה], לא חמה ולא צוננת, וחמה זורחת], דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית, מאי טעמא, איבעית אימא משום דנזופים היו וכו', ופירש רש"י נזופים היו, ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה ע"כ. והתוספות שם (בד"ה נזופין היו) חלקו על רש"י ז"ל, וז"ל, אומר רבי יצחק דנזופים היו ממעשה מרגלים, ולא כמו שפירש

אלעזר הכהן, וברש"י לפי שאהרן עשה את העגל, לא נעשית עבודה זו על ידו, שאין קטיגור נעשה סניגור ע"ש. ולמה כאן נצטוה אהרן להקריב עגל בפנים. אך לפי מה שנתבאר נראה, דהא דאין קטיגור נעשה סניגור, הוא משום שמתעורר אז קטוגריא ומסתלק הסניגור, אבל ביום גנוסיא של מלך יום שמחת לבו כיום שנברא בו שמים וארץ, אינו נכנס לפני המלך שום דבר המעורר כעס המלך, ואז חטא העגל אינה נראית כלל, ושפיר ביום ההוא יכול היה אהרן בעצמו להקריב עגל לפני ה'.

ונראה דזהו גם הרמז בהנגינה על ויאמר אהרן, מונח רביעי, דהנה מבואר בגמרא (בבא בתרא כה). ארבעה רוחות מנשבות בכל יום וכו' ע"ש. ואמרו (ברכות ג), כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד, וכיון שהגיע חצות לילה בא רוח צפונית ונושבת בו וכו' [שש שעות ראשונות של יום מנשבת רוח מזרחית בהילוך החמה, ושש שעות אחרונות רוח דרומית, ובתחלת הלילה רוח מערבית, ובחצות הלילה רוח צפונית ע"ש]. ואם כן במדבר לא היו מנשבות אלא שלשה רוחות, ורוח רביעית של צפונית לא היה מנשבת. ורוח זה מנשבת ששה שעות שהוא רביעי היום. אבל כעת בהקמת המשכן נתעורר עת רצון והיה מנשבת בו רוח צפונית, וכיון שהוא עת רצון אין קטוגריא, ויוכל אהרן להביא קרבנו עגל לחטאת. ועל כן בא הנגינה 'מונח רביעי', כי עד עתה היה חסר רוח הרביעית שהיתה מנשבת רביעי היום, אבל כעת יהא מונח גם הרביעי, ולכן קח לך עגל בן בקר לחטאת, ואין לחוש לקטיגור.

*

אמנם בגמרא (יבמות שם) איתא עוד טעם למה לא נשיב להם רוח צפונית, דלא נבדרו ענני הכבוד [שהיו מקיפן, ולא היתה חמה יכולה להכנס] ע"ש. ואם כן אין זה תלוי במה שחטאו בעגל ונוזפין הן, ואם כן מה ענין מילה לאותו יום שנתחנך המשכן. ונראה דכיון דבאותו היום ירדה כבוד ה' על המשכן, וכמו שנאמר וירא כבוד ה' אל כל העם וגו', וירא כל העם וירונו ויפלו על פניהם (ט-כג).

להם ביום הקמת משכן, וצוה אותם משה וזירום לקיים מצות מילה, שלא יכלו לקיימה עד עתה ע"כ. (ועיין מה שהארכנו בזה בשמן ראש בפרשתנו ח"י דף סה).

אך דבר זה עולה שפיר רק לשיטת התוספות, אבל לדעת רש"י דממעשה העגל ואילך היו נוזפים כל ארבעים שנה, ולא נשבה להם רוח צפונית, אם כן למה נאמר להם כעת רמו ציווי על מצות מילה. ונראה דאיתא בגמרא (שם) כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה שנאמר (שמות יב-כט) ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו', מאי תלמודא, הא קא משמע לן דעת רצון מילתא היא [וכיון דחצות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות, הואי נמי עת רצון לרוח צפונית, ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה וכו']. והאי דנקט הכא ארבעים שנה, לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דנוזפים היו ולא נשבה להו בימים, נשבה להו בחצות לילה משום דעת רצון הוא] ע"כ. הרי לנו כי בעת רצון סילק ה' את החטא כביכול מנגד עיניו, ונשב להם רוח צפונית.

ומעתה לפי מה שדרשו חז"ל (מגילה י:) ויהי ביום השמיני (א-ט), תנא אותו היום שמחה גדולה היתה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, כתיב הכא ויהי ביום השמיני, וכתיב התם (בראשית א-ה) ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד ע"כ. ואם כן היה שמחה לפניו כמו שהיה העולם קודם החטא, ובודאי דזהו עדיפא הרבה יותר מעת רצון של חצות, ושפיר נשיב להם באותו יום רוח צפונית, ועל כן צוה להם אז על המילה, שכל אלו שלא נימולים, יוכלו למול עצמם ביום הזה.

ובזה היה נראה לבאר מה שנאמר בפרשתנו, ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת וגו' (ט-ב). והמפרשים הקשו הא מצינו בפרה אדומה שבא לכפרה על העגל, ומכל מקום מצותו בחוץ, והוציא אותה אל מחוץ למחנה ושחט אותה לפניו (במדבר יט-ג), ונעשית על ידי

וזהו, צו את אהרן וגו' זאת תורת עולה וגו', אין צו אלא לשון זירוז מיד ולדורות, וקשה האיך אפשר להקריב מיד, הא נזופין היו במדבר, והיו בכלל סכותה בענן לך מעבור תפלה, ומכל שכן קרבנות, ואם כן קשה, 'היא העולה', דפירש בספר פענח רזא שעולה עד כסא הכבוד למעלה, וקשה איך אפשר דהא מפסיק ענני. ומיישב, 'כל הלילה עד הבוקר', דבלילה לא היו עננים למעלה, כי הרוח צפונית מנשב בלילה והיה עת רצון, משום הכי הקריבו בלילה ונתקבל קרבנם ודפח"ח.

ולפי הא דלא נתבדרו ענני הכבוד היתה גם כן עבור שנוזפין היו, שהעננים יפסיקו את תפלתם, אבל באותו יום שהוקם המשכן שהיתה שמחה לפניו כיום שנבראו שמים וארץ, לא היו ישראל נזופין, ונתבדרו העננים. ומה גם שהרי אמרו (ברכות לב:) גדולה תפלה יותר מן הקרבנות ע"ש. ואם כן כיון שהעננים מפסיקין התפלה, מכל שכן שמפסיקין עליית הקרבת הקרבנות. וכיון שבאותו יום יצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח את העולה ואת החלבים (ט-כד), בודאי שנתקבלו או הקרבנות לרצון, ולא היו עננים המפסיקין את העלאתם, ועל כן שפיר צוה להם משה אז על המילה.

*

ובזה יתבאר מה שמצינו במשה רבינו אחר החטא העגל, ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה הרחק מן המחנה, והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד וגו' (שמות לג-ו). וברמב"ן שם כתוב בטעמו, דלכן לקח האהל ונטה לו מחוץ למחנה, שתהיה שכינה מדברת לו משם, כי איננה שורה בקרב העם, ואם יהיה האהל בקרב המחנה לא יהיה לו הדיבור משם ע"ש.

ולפי הנ"ל יש לומר, דהנה יתרו אמר למשה, מה הדבר אשר אתה עושה לעם וגו', ויאמר משה לחותנו כי יבא אלי העם לדרוש אלקים וגו' (שמות יח-יד), וביאר הרמב"ן

ויתכן שראו גם איך נפתחו השמים וירדה השכינה למטה, על כן באותו יום נתבדרו ענני הכבוד, ושפיר היו יכולים למול. ומצינו שאמר הכתוב (תהלים כד-ט) שאו שערים ראשיכם ושאו פתחי עולם ויבוא מלך הכבוד, ועל דרך זה פתחו הענני כבוד שער להשכינה שתדל למטה לתוך המשכן. והנה הכתוב אומר (תהלים יט-ב) השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, ואם כן השמים הוא כבוד ה', וכאשר מוקפים היו בענני הכבוד לא היו השמים נראים, אבל היום כבוד ה' נראה אליכם, וכיון שנתבדרו אז ענני הכבוד שפיר נצטוו אז על המילה. וזהו ההמשך, זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, זו מילה, והוא מטעם, וירא אליכם כבוד ה', שנתבדרו ענני הכבוד ויהיו השמים נראים, ותראו כבוד ה' יורד מן השמים, ועל כן היום יכולים למול.

*

ולבאר עוד יותר, דהנה בספר יד דוד (פ' צו) כתב לבאר מה שאמר הכתוב, זאת תורת העולה היא העולה על מוקדה על המזבח כל הלילה (ו-ב). דלכאורה יש להבין, למה צוה ה' להיות עיקר הקטרת האברים בלילה, הרי בעלמא אמרינן ביום צותו (ויקרא ז-ח), דקדשים שהקריבין בלילה לא יצא ידי חובתו. וכתב דבגמרא איתא שני טעמים למה לא נשבה להם רוח צפונית, איכא דאמרי משום דנוזפין היו, ואיכא דאמרי משום דלא נבדרו ענני כבוד עכ"ל. ונראה דלא פליגי, דאיתא בגמרא (ברכות לב:) רבא לא גזר תעניתא ביומא דעיבא שנאמר (איכה ג-מד) סכותה בענן לך מעבור תפלה ע"כ, כי הענן מפסיק מעבור התפלה. ומעתה מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, דמתחלה אמר הש"ס, מאי טעמא לא נשיב רוח צפונית בישראל, שהיו נזופין, ומאי איכפת להו אי נשיב או לא נשיב, ואמר כי היכי דלא לבדרי, ועל כן במה שהיו עננים מסככין למעלה, היה מורה על היותן נזופין, ותפלתן לא היתה נשמעת עד סוף ארבעים שנה. והנה בגמרא (שם) מבואר דאף על פי שהיו במדבר נזופין, מכל מקום נשבה רוח צפונית בחצות לילה.

לקבל פני אביהן שבשמים, יצא אל אהל מועד של משה, ושם היה יכול לקבל פני השכינה.

*

ונחזור לפרשתנו שסיפרה תורה, שביום חינוך המשכן כאשר ירדה השכינה למטה, ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימותו לפני ה', ויאמר משה אל אהרן הוא אשר דבר ה' לאמור, בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד (י-ב). דהנה במיתת נדב ואביהוא, נטמא כל המשכן עם בליה (פנים יפות פ' תרומה בדי"ה בפסחים, ועיין בזה בצל"ח פסחים צ.), ולמה נסתבב כן מן השמים שיארע אז כדבר הזה. אך הענין הוא דכתיב, השוכן אתם בתוך טומאותם (ויקרא טז-טז), אפילו בשעה שהם טמאים שכינה עמהם (יומא נה). ודבר זה הראה ה' בחינוך המשכן, כאשר ירדה שכינה לדור בתחתונים, שנתמלא אז כל המשכן בטומאה, וה' ירד לשכון אתם בתוך טומאותם. והוא כדי לחזק את ישראל, שלא יאמרו שה' בוחר בישראל רק בזמן שהם עומדים ברום המעלה בקדושה וטהרה, אבל יהודי טמא מרוחק ממנו ית"ש, אלא שוכן אצל כל איש ישראל גם בטומאתו, כי ידו פתוחה לקבל שבים, וצופה לרשע וחפץ בהצדקו. וממה שירדה שכינה למשכן טמא, נוכל לראות חשיבותן של ישראל, שגם פשוטי העם חביבין אצלו, ושורה עמהם בתוך טומאותם.

ועל כן אמר 'בקרובי אקדש', שיתקדש הבית במידועיו של מקום, שימותו נדב ואביהוא אז בתוך משכן ה', ואף על פי כן תרד שם השכינה, ובזה 'על פני כל העם אכבד', יכירו הכל שכבודו הוא לשכון גם בין 'העם', (וכמו שפירש רש"י (במדבר יא-א) אין העם אלא רשעים וכו', וכשהם כשרים הם קרואים עמי וכו' ע"ש), כי לא ידח ממנו נדח, וסופו יתעלה ויתקרב לה', והוא שוכן אתם יחד גם בתוך טומאותם.

שהשיב משה לחותנו, צריכים הם שיעמדו עלי זמן גדול מן היום, כי לדברים רבים באים לפני, כי יבא אלי העם לדרוש אלקים, להתפלל על חוליהם ולהודיעם מה שיאבד להם, כי זה יקרא 'דרישת אלקים' וכו' ע"ש. ואם כן בתוך המחנה תחת ענני הכבוד, שנופין היו ואין העננים מתבדרים, הרי סכותה בענן לך מעבור תפלה, ואין תפלותיו עולים למעלה. ומבואר בחידושי חתם סופר (שבת ו.) דענני הכבוד היו רק על המחנה, אבל אהלו של משה שנטה לו מחוץ למחנה, לא היו תחת ענני הכבוד ע"ש. ואם כן שם יוכל להתפלל ויתקבלו תפלותיו. ועל כן אמר והיה כל 'מבקש' ה', אותם שבאים למשה שיתפלל עבורם לה', יבואו אליו חוץ למחנה, ושם יעלו התפלות לרחמים ולרצון.

*

ג נרמז בזה דאיתא ברבינו בחי (פ' בא יב-ב) בשם הרבינו חננאל שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היה הענן מכסה אותם ביום, ועמוד האש לילה, ולא ראו בכלום שמש ביום ולא ירח בלילה, וקביעות החדשים לא היו אלא על פי חשבון ולא על פי ראיית הלבנה ע"ש. והנה איתא בגמרא (סנהדרין מב.) כל המברך על החדש בזמנו כאילו מקבל פני שכינה, כתיב הכא (שמות יב-ב) החדש הזה, וכתיב התם (שם טו-ב) זה א-לי ואנוהו. תנא דבי רבי ישמעאל אלמלא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהן שבשמים כל חדש וחדש [אילו לא זכו למצוה אחרת אלא לזו שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחדש] דיים. אמר אביי הלכך נימרינהו מעומד [הואיל ומקבל פני שכינה הוא, מעומד בעי לברוכי, מפני כבוד שכינה שהוא מקבל] ע"כ. אבל במדבר שהיה מכוסה בענני הכבוד, לא זכו אז להקביל פני אביהם שבשמים. אבל כאשר יצאו לאהלו של משה שהיה מחוץ למחנה, ולא היה תחת ענני הכבוד, שפיר יכלו לקבל פני אביהן שבשמים, ועל כן רימו, והיה כל מבקש ה', שרצה

מזה"ר ר' אלי בצלאל שפיטץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' פנחס אבערלענדער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למזל טוב	הרה"ג ר' בנימין פאפלאנאש שליט"א לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו למזל טוב
מזה"ר ר' יודא פאסטערנאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו לעול התורה והמצות	מזה"ר ר' לייבוש דרוממער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למזל טוב	מזה"ר ר' שלמה יוסף ראאב הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו למזל טוב